

Irena Pyka

Akademia Ekonomiczna w Katowicach

EWOLUCJA STRUKTURY WŁASNOŚCI W POLSKIM SEKTORZE BANKOWYM – PRZESŁANKI I PERSPEKTYWY ZMIAN

1. Wstęp

Proces reformowania sektora bankowego w Polsce datowany na rok 1989 spowodował istotne zmiany w strukturze własnościowej zgromadzonych w nim zasobów kapitałowych. Konsekwencją tych zmian jest wyraźna dominacja kapitału zagranicznego w bankach krajowych określająca podstawowy trend w procesie ewolucji tej struktury. Zmiany w strukturze własnościowej kapitału bankowego w Polsce były jednak wielokierunkowe i powstawały jako efekt oddziaływania różnych czynników. Identyfikacja tych czynników jest zasadniczym celem opracowania. W opracowaniu starano się wykazać, że w początkowym okresie reformy sektora bankowego w Polsce dominowały czynniki, które wynikały z konieczności jego przystosowania do warunków konkurencji rynkowej gospodarki otwartej na międzynarodowy przepływ kapitału finansowego. Z czasem zmiany tej struktury stały się w znacznym stopniu udziałem czynników powiązanych z łańcuchem tworzenia wartości dla właścicieli kapitału bankowego. Wydaje się też, że w najbliższej perspektywie stanowią one będą zasadniczą grupę czynników decydujących o skali i poziomie koncentracji kapitału właścicielskiego w polskim sektorze bankowym. Wyraźna ich dominacja towarzyszy bowiem ewolucji struktury własnościowej instytucji kredytowych w skali międzynarodowej, w tym również działających na terenie Unii Europejskiej.

2. Kierunki i intensywność przekształceń struktury własnościowej w polskim sektorze bankowym

Zmiany struktury własnościowej w polskim sektorze bankowym można obserwować, uwzględniając podział kapitału bankowego na:

Tabela 1. Struktura własnościowa kapitału bankowego w Polsce

Wyszczególnienie	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	06. 2007
	Suma funduszy podstawowych i uzupełniających (w %)														
Banki komercyjne, w tym:	92,0	94,3	94,6	95,1	95,2	95,6	95,6	95,5	95,4	95,2	94,6	94,4	93,9	93,6	93,2
– z przewagą kapitału państwowego	76,9	72,6	61,4	55,9	34,0	33,2	16,4	14,2	12,5	14,8	15,7	15,3	16,3	16,6	18,0
– z przewagą kapitału prywatnego:	15,2	21,7	33,2	39,2	61,2	62,4	79,2	81,3	82,9	80,4	78,9	79,1	77,6	77,0	75,2
a) kontrolowane przez inwestorów polskich	13,0	18,0	25,6	18,3	37,2	37,7	29,0	3,7	2,7	2,0	2,2	5,4	3,0	3,4	3,9
b) kontrolowane przez inwestorów zagranicznych	2,2	3,7	7,6	20,9	24,0	24,7	50,2	77,6	80,2	78,4	76,7	73,7	74,6	73,6	71,3
Banki spółdzielcze	8,0	5,7	5,4	4,9	4,8	4,4	4,4	4,5	4,6	4,8	5,4	5,6	6,1	6,4	6,8
Sektor bankowy	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

a) formy własności – a zatem stopień zaangażowania w nim kapitału państwowego, prywatnego i spółdzielczego,

b) źródła pochodzenia tego kapitału, dzieląc je na krajowe i zagraniczne.

Tabela 1 prezentuje te zmiany w ujęciu procentowym z uwzględnieniem powyższych kryteriów podziału struktury kapitału bankowego w Polsce.

Analiza wielkości statystycznych w badanym okresie potwierdza powszechną opinię, że w polskim sektorze bankowym nastąpiła drastyczna eliminacja kapitału państwowego. W roku 2007 w bankach krajowych kontrolowanych przez kapitał państwowy skupionych było zaledwie 18,0% funduszy podstawowych i uzupełniających, podczas gdy w roku 1993 udział ten wynosił 76,9%. Procesowi spadku udziału kapitału państwowego w polskim sektorze bankowym towarzyszył jednocześnie wyraźny przyrost kapitału prywatnego w bankach krajowych. W roku 2007 kapitał prywatny dysponował 75,2-procentowym udziałem w funduszach własnych banków krajowych, podczas gdy w roku 1993 posiadał zaledwie 15,2% tych funduszy. W latach 1993-2007 następował także szybki przyrost prywatnego kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym kosztem spadającego udziału w nim kapitału krajowego. W roku 1993 inwestorzy polscy skupiali 13% całości kapitału prywatnego, a tylko 2,2% kontrolowali inwestorzy zagraniczni, w roku 2007 zaś 3,9% kapitału prywatnego banków należało do inwestorów krajowych, a 71,3% do inwestorów zagranicznych.

Ewolucja struktury własnościowej w polskim sektorze bankowym zachodziła jednak z różną intensywnością. Badany okres można podzielić na dwa podokresy:

- pierwszy – obejmujący lata od momentu reformy sektora bankowego w Polsce do przełomu lat 2000/2001, odpowiadający burzliwym przekształceniom struktury własnościowej tego sektora,
- drugi – rozpoczynający się u progu nowego stulecia, w którym nastąpiło wyraźne zahamowanie przekształceń własnościowych, ze znaczną stabilizacją analizowanych wielkości udziałowych.

W pierwszym okresie w polskim sektorze bankowym zaistniał proces prywatyzacyjny związany z reformą rynkową gospodarki. Dlatego też obserwowana w nim eliminacja udziału kapitału państwowego była naturalną konsekwencją prywatyzacji.

W latach 1992-1998 w drodze emisji publicznej sprywatyzowano zasadniczą część banków komercyjnych tzw. dziewiątki, a zatem największych banków polskich utworzonych z majątku NBP wskutek zmian ustawodawstwa bankowego w roku 1989. W roku 2001 do obrotu publicznego wprowadzone zostały akcje ostatniego banku należącego do tej dziewiątki – Banku Zachodniego SA we Wrocławiu, a w 2004 r. sprywatyzowany został największy z polskich banków o rodowodzie państwowym – PKP BP SA [Pyka, Cichorska 2005, s. 174-175]. Przez prywatyzację banków komercyjnych w Polsce państwo wycofało więc znaczną część ulokowanego w tym sektorze kapitału. Wielkość udziału tego kapitału w strukturze własnościowej sektora bankowego pozostająca w roku 2005 na poziomie 16,3% była efektem większościowego zaangażowania państwa w czterech bankach komercyjnych (BGK

jako w całości banku państwowego, większościowego udziału w PKO BP SA i pośredniego zaangażowania w Banku Pocztowym SA oraz w BOŚ SA). Skarb państwa zachował też pakiety mniejszościowe w kapitale banków krajowych. Stopień tego zaangażowania stale się jednak zmniejszał. Tylko w roku 2005 skarb państwa obniżył swój udział w BGŻ SA, z 49,48 do 43,5%, w następstwie stopniowego przekazywania pracownikom należnych im akcji [*Rozwój systemu...* 2006, s. 85].

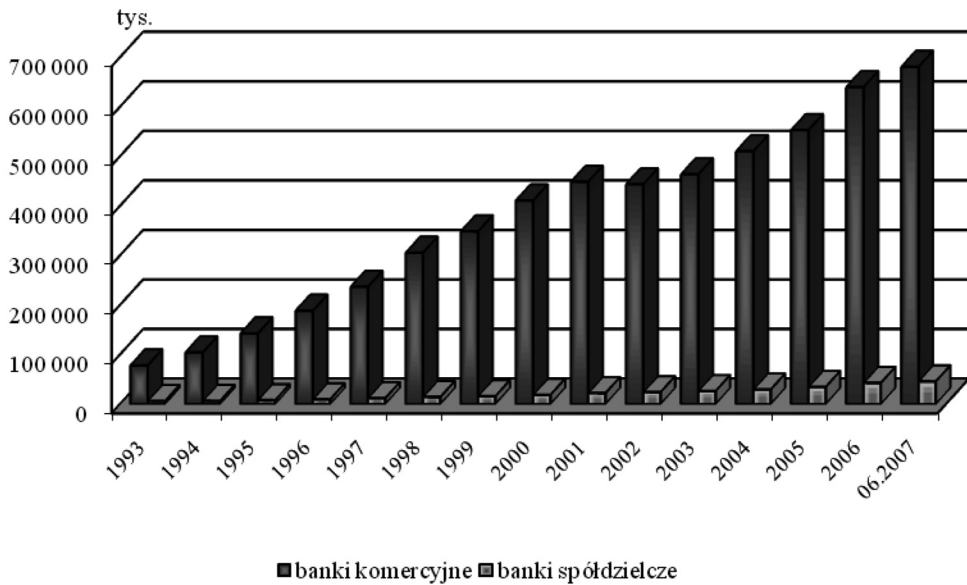
Znamienne w okresie obserwowanych przekształceń jest to, że w latach 2006-2007, chociaż utrzymuje się ogólnie charakteryzowany trend, zauważalne są w nim specyficzne zmiany. Zwiększa się nieznacznie zaangażowanie kapitału państwowego w sektorze bankowym. Zmniejsza się jednocześnie suma funduszy podstawowych i uzupełniających banków kontrolowanych przez kapitał zagraniczny, a zwiększa zaangażowanie w nich banków kontrolowanych przez kapitał polski.

Proces prywatyzacji banków państwowych w Polsce pośrednio wpłynął także na udział własności spółdzielczej w kapitale bankowym. Banki spółdzielcze wskutek intensywnej komercjalizacji banków państwowych zostały zmuszone do prowadzenia swej działalności w konkurencyjnym otoczeniu. Ich długoletnia tradycja w polskiej bankowości, znacznie dłuższa niż banków komercyjnych, ze względu na ciągłość funkcjonowania bankowości spółdzielczej również w polskiej gospodarce centralnie sterowanej została oparta na uprzywilejowaniu ich pozycji regulacyjnej wynikającej ze szczególnej misji, która bankom spółdzielczym w Polsce zawsze towarzyszyła (por. [Szambelańczyk, Mielnik 2006, s. 58]). Dlatego też w warunkach szybkiej komercjalizacji sektora bankowego w Polsce i towarzyszącej temu procesowi rosnącej pozycji banków prywatnych działalność banków spółdzielczych uległa szybkiemu wyhamowaniu. Banki spółdzielcze na początku lat 90. nie były w stanie sprostać warunkom konkurencji rynkowej. W latach 1989-2006 62% z nich objętych zostało postępowaniem naprawczym, a 8% ogłosiło upadłość (por. [*Nadzór bankowy...* 2007, s. 8]). Trudna sytuacja kapitałowa sektora banków spółdzielczych uległa jednak pewnej poprawie w drugim z wyodrębnionych podokresów. Udział kapitału spółdzielczego w sumie funduszy podstawowych i uzupełniających w latach 2003-2007 nie tylko ustabilizował się, ale nastąpił także jego nieznaczny przyrost. Świadczy on o tym, że banki spółdzielcze z trudnej reformy rynkowej polskiej gospodarki zdołały wyjść na prostą, znajdując własny potencjał wzrostu. Badania pokazują, że w sektorze banków spółdzielczych nastąpił wyraźny przyrost efektywności ogólnej ich działalności operacyjnej wywołanej reżimem minimalizacji kosztów na konkurencyjnym rynku usług bankowych, a także dużej dynamiki ROA w najmniejszych bankach spółdzielczych [Szambelańczyk, Mielnik 2006, s. 78-79].

Procesowi ewolucji struktury własnościowej w polskim sektorze bankowym towarzyszy jednocześnie znaczny wzrost wartości jego aktywów (rys. 1). Dotyczy on banków krajowych – zarówno prywatnych, jak i spółdzielczych.

O ile jednak wzrost wartości aktywów sektora banków spółdzielczych jest oceniany jednoznacznie pozytywnie, o tyle w przypadku banków komercyjnych ocena ta bywa różna. Rośnie bowiem potencjał majątkowy, jakim w sektorze banków

krajowych dysponują inwestorzy zagraniczni. Fakt ten jest głównym czynnikiem eskalacji przyczyn uzasadniających konieczność zmniejszenia dominacji inwestorów zagranicznych w kapitale własnościowym i w aktywach polskiego sektora bankowego. Brakuje natomiast głębszej refleksji nad pozytywnymi skutkami ewolucji struktury własnościowej sektora bankowego w Polsce, w których kapitał zagraniczny miał znaczny swój udział, pozostając nie tylko beneficjentem zmian, ale również istotnym ich sprawcą. Obecność bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorze banków krajowych przyczyniła się bowiem do wzrostu konkurencyjności usług bankowych i stabilizacji warunków działalności operacyjnej banków, sprzyjając również wzrostowi wartości aktywów banków krajowych kontrolowanych przez inwestorów krajowych.

Rys. 1. Aktywa sektora bankowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Ewolucji struktury własnościowej sektora banków krajowych towarzyszy również od dłuższego okresu konsolidacja kapitałowa. Przejawia się ona w tym, że coraz wyższa wartość aktywów bankowych skupiona jest w coraz mniejszej liczbie banków komercyjnych i spółdzielczych (por. tab. 2). Proces ten w polskim sektorze bankowym jest uwarunkowany różnymi czynnikami. W listopadzie 2007 r. KNB wydała zgodę na wykonywanie prawa ponad 75% głosów na WZA Banku Współpracy Europejskiej SA przez spółkę zagraniczną Innova Financial Holding S.a.r.l,co spowodowało, że liczba banków komercyjnych z przewagą prywatnego kapita-

Tabela 2. Liczba banków w Polsce z udziałem grup własnościowych w sektorze bankowym

Wyszczególnienie	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	06.2007
Liczba banków															
BANKI KOMERCYJNE	87	82	81	81	83	83	77	73	69	59	58	54	61	51	51
• Z przewagą kapitału państwowego, z tego:	29	29	27	24	15	13	7	7	7	7	6	5	4	4	4
stanowiące bezpośrednio własność skarbu państwa	16	15	13	8	6	6	3	3	3	3	3	3	2	2	2
stanowiące pośrednio własność skarbu państwa	11	11	11	13	8	7	4	4	4	5	4	2	2	2	2
będące własnością NBP	2	3	3	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
• Z przewagą kapitału prywatnego, z tego:	58	53	54	57	68	70	70	66	62	52	52	49	50	47	47
kontrolowane przez inwestorów polskich	48	42	36	32	39	39	31	20	16	7	6	8	7	7	7
kontrolowane przez inwestorów zagranicznych	10	11	18	25	29	31	39	46	46	45	46	41	43	40	40
BANKI SPÓŁDZIELCZE	1653	1612	1510	1394	1295	1189	781	680	642	605	600	596	588	584	584

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

łu polskiego zmniejszyła się na skutek zmian w akcjonariacie [*Rozwój systemu...* 2008, s. 89]. Nie zmieniła się natomiast liczba banków krajowych z przewagą kapitału zagranicznego, ale w 2007 r. została zakończona operacja połączenia banków BISE SA oraz DnB Nord Polska SA, w rezultacie czego pozycje bilansu banku BISE SA zostały włączone do bilansu banku DnB Nord Polska SA [*Rozwój systemu...* 2008, s. 89].

Istotną rolę wśród czynników sprzyjających konsolidacji banków krajowych odgrywają inicjowane zewnętrznie wobec nich przez władzę państwową ustawowe i regulacyjne wymogi kapitałowe. Stanowiły one istotną przyczynę konsolidacji w sektorze banków spółdzielczych, które od dłuższego okresu dążą do spełnienia wymogów kapitałowych wskazanych w traktacie akcesyjnym (1 mln euro do końca 2007 r.). W rezultacie trzy banki spółdzielcze połączyły się z innymi, lepiej wyposażonymi kapitałowo bankami zrzeszonymi w tych samych bankach zrzeszających.

Konsolidacja kapitału bankowego jest jednak również cechą charakterystyczną procesu zmian struktury kapitału bankowego w państwach Unii Europejskiej. Należy zatem oczekiwać, że polski sektor bankowy nie będzie z tych procesów wyłączony, głównie z powodu naszej integracji gospodarczej i walutowej, ale przede wszystkim ze względu na jednolity rynek finansowy tworzony w przez państwa członkowskie Unii Europejskiej.

3. Determinanty zmian w strukturze kapitału właścicielskiego banków krajowych

Zmiany w strukturze kapitału własnościowego banków są zwykle efektem oddziaływania czynników o zróżnicowanym charakterze. Banki bowiem to instytucje zaufania publicznego. Podlegają zatem regulacjom zewnętrznym i wewnętrznym o charakterze prawnym, instytucjonalnym i administracyjnym ogólnym bądź ukierunkowanym wyłącznie na sferę ich działalności operacyjnej. Dlatego też są kontrolowane w większym stopniu niż przedsiębiorstwa produkcyjne, chociaż zmiany struktury ich kapitału właścicielskiego są podobnie jak w tych przedsiębiorstwach wrażliwe na czynniki kreujące ich wysoką wartość rynkową.

Przekształcenia struktury własnościowej w polskim sektorze bankowym zachodziły pod wpływem różnych czynników, zarówno tych o charakterze zewnętrznym i wewnętrznym, ogólnogospodarczym czy specyficznym dla sektora bankowego w Polsce, jak i mikro- i makroekonomicznym. Do najważniejszych wśród tych czynników zaliczyć należy:

- a) międzynarodowe trendy w procesach alokowania kapitału finansowego,
- b) reformy systemu finansowego, w tym reformy systemów bankowych,
- c) skalę i sposoby koncentracji kapitału bankowego.

Czynniki te tworzyły klimat sprzyjający zmianom struktury własnościowej w polskim sektorze bankowym i zdecydowały, podobnie jak w innych państwach reformowanych rynkowo, o kierunku przekształceń własnościowych sektora bankowe-

go. Porównania międzynarodowe potwierdzają zjawisko upodabniania się struktury własnościowej krajowych systemów bankowych [*Rozwój systemu...* 2006, s. 86]. Dlatego też zmiany struktury własnościowej polskiego sektora bankowego słusznie zostały ukierunkowane na międzynarodowy trend.

Niezaprzeczalny natomiast pozostaje fakt zależności charakteru i skali zmian tej struktury od specyfiki rozwiązań lokalnych analizowanych czynników. W polskim sektorze bankowym o kierunku i intensywności w pierwszym okresie przekształceń struktury własnościowej zdecydowały bezpośrednio następujące czynniki:

- stopień liberalizacji przepływów kapitałowych i pieniężnych w polskiej gospodarce,
- sposób i charakter prywatyzacji banków państwowych,
- instytucja inwestora strategicznego w procesie publicznej emisji akcji,
- polityka licencjonowania banków w warunkach wzrostu stopnia otwartości gospodarki krajowej.

Czynniki te odnoszą się w części do makro-, a w części do mikrodziałalności operacyjnej banków, chociaż razem przyczyniły do zmian o charakterze modelowym w strukturze kapitału własnościowego sektora bankowego w Polsce.

Liberalizacja przepływów kapitałowych i pieniężnych w polskiej gospodarce miała niewątpliwie charakter ogólnogospodarczy. Dotyczyła gospodarki w jej makrowymiarze. Stworzyła natomiast korzystne warunki napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do polskiego sektora bankowego. Inwestycje te uzupełniały niedobór prywatnego kapitału w kraju, konieczny głównie do zmniejszenia zaangażowania w sektorze bankowym kapitału państwowego.

Istotnym czynnikiem o charakterze ogólnogospodarczym określającym trend zmian struktury własnościowej kapitału bankowego była przyjęta w kraju koncepcja prywatyzacji banków państwowych. Koncepcja ta w Polsce odwoływała się do:

- zagranicznego partnera strategicznego, który zakupiłby na początku mniejszościowy pakiet akcji, przyjmując na siebie ciężar zarządzania (udział w zarządzaniu przez podpisanie tzw. kontraktu menedżerskiego),
- zachowania portfela do 30% akcji przez skarb państwa, z prawem głosu ograniczonym do decyzji strategicznych i opcji pozbycia się tego udziału w przyszłości,
- oferty właściciela sprzedaży akcji krajowym i zagranicznym inwestorom instytucjonalnym,
- publicznej oferty sprzedaży 30% akcji inwestorom indywidualnym, a pracownikom banku od 5 do 10% akcji na warunkach uprzywilejowanych,

Z założenia powiązana została ona z niedużym rozproszeniem kapitału właścicielskiego i wprowadzeniem do sektora bankowego w Polsce kapitału zagranicznego. Można zatem przyjąć, że specyfika przekształceń prywatyzacyjnych sektora bankowego w Polsce kreowała model związany z dominacją inwestorów zagranicznych odgrywających w nim rolę strategiczną. Wzmógł się napływ kapitału zagranicznego do polskiego sektora bankowego nastąpił jednak pod koniec pierwszego

okresu jego struktury własnościowej. Był też efektem długotrwałej polityki rządu i władzy monetarnej w zakresie:

- udzielania licencji nowym bankom o kapitale prywatnym,
- udzielania licencji bankom zagranicznym,
- sprzedaży w ofercie publicznej banków o kapitale mieszanym.

Czynnikiem sprzyjającym zwiększeniu udziału kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym była przede wszystkim bardzo liberalna polityka licencjonowania banków prywatnych w latach 90. Bezpośrednim jej efektem stała się możliwość założenia banku komercyjnego w Polsce przy niskim poziomie kapitału założycielskiego (akcyjnego) i słabej kontroli władzy państwowej w zakładaniu oddziałów czy przedstawicielstw banków zagranicznych. Polityka licencjonowania banków w początkowym okresie zmian struktury własnościowej sektora bankowego w Polsce stała się więc ich istotnym i bezpośrednim czynnikiem. Spowodowała też, że w polskim sektorze bankowym pojawiły się małe banki prywatne o niskim poziomie kapitałów własnych i duże banki komercyjne o rodowodzie państwowym z dominującym w nich kapitale zagranicznym. Szczególnie banki prywatne z niewielkim kapitałem akcyjnym okazały się nieodporne na ryzyko kredytowe. Pierwsze upadłości tych banków pośrednio wpłynęły na wzrost zaangażowania w nich kapitału zagranicznego. W warunkach powszechnego braku kapitału krajowego pojawiły się bowiem warunki korzystnych przejęć i połączeń polskich banków w grupie inwestorów zagranicznych. Podobna sytuacja zaistniała w całym sektorze bankowym, w którym wysoki portfel trudnych kredytów, jaki pojawił się również w dużych bankach o rodowodzie państwowym, sprzyjał fuzjom i przejęciom z udziałem kapitału zagranicznego oraz dojrzewającej z czasem koncepcji konsolidacji kapitałowej tych banków. Ponadto 29 sierpnia 1997 r. uchwalona została w Polsce nowa ustawa Prawo bankowe zwiększająca wymóg kapitałowy banków komercyjnych. Kapitał założycielski określono na poziomie 5 mln euro. Brak kapitału krajowego spowodował, że banki, które nie zdołały pozyskać tego kapitału z wewnętrznych źródeł finansowania, zaczęły pozyskiwać inwestorów zagranicznych, proponując nabycie akcji. Dokapitalizowanie banków krajowych zachodziło tym samym przez emisję nowych akcji często nabywanych przez inwestora zagranicznego (por. [*System bankowy...* 2001, s. 63; *Rozwój systemu...* 2005; 2006]).

Wzrost zaangażowania kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym był zatem efektem splotu różnych czynników, w tym również tych o charakterze wewnętrznym, ściśle mikroekonomicznych. Do takich czynników należy bowiem zaliczyć konsekwencje polityki licencjonowania banków krajowych i polityki konsolidacyjnej.

Penetracja rynku bankowego w Polsce przez inwestorów zagranicznych odbywała się przy niskim zainteresowaniu tym kapitałem inwestorów krajowych. Dużych inwestorów krajowych bowiem brakowało ze względu na niedorozwój gospodarczy kraju. Z kolei na polskim rynku publicznym zaistniała znaczna selekcja akcjonariuszy mniejszościowych powodowana:

- niskim poziomem ochrony ich interesów,
- niejednokrotnym przejmowaniem kontroli nad spółkami publicznymi bez wykupienia tych akcjonariuszy,
- wykupem akcji przy bardzo niskich cenach,
- ograniczeniami w wykonywaniu praw,
- manipulacją informacją o fundamentach spółek.

Demotywacyjny był zatem system koncentracji drobnego i średniego kapitału na rynku akcji. Istniały jednak również inne przyczyny słabej mobilizacji oszczędności krajowych przez polski rynek kapitałowy. Bankowe spółki prywatne cierpiące na brak rodzimego kapitału nie były zainteresowane emisją nowych akcji z powodu:

- dużego dystansu pierwotnych właścicieli do nowych inwestorów, głównie zagranicznych,
- wysokich kryteriów i dużych barier w emisji akcji na polskim rynku publicznym,
- słabej efektywności informacyjnej GPW SA w Warszawie niesprzyjającej długoterminowym inwestycjom.

Dlatego też, chociaż niewielki kapitał własny banków krajowych sprzyjał koncentracji własności w polskim sektorze bankowym w drodze zwiększenia stopnia rozproszenia tego kapitału przez emisję nowych akcji, to proces ten był powolny i słaby względem oczekiwań. Wysoki natomiast udział kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym wymuszał w nim aktywizację czynników zmian struktury własnościowej związanych z budowaniem wartości banku dla właścicieli, a zatem czynników wynikających z analizy łańcucha wartości banku. Zasadniczo czynniki te dotyczą strategii bankowej ukierunkowanej na gwarancję i rozwój korzyści konkurencyjnych w bankach [Canals 1997, s. 252] i związane są z dwoma typami bodźców: kosztowymi i specjalizacyjnymi. Bodźce kosztowe grupują w sobie różne działania właścicieli kapitału bankowego w zakresie nie tylko zmiany, jeśli to możliwe, rodzajowej struktury kosztów, ale również uzyskania przewagi w osiąganiu konkurencyjnych korzyści kosztowych [Canals 1997, s. 242]. Bodźce specjalizacji pozwalają natomiast na zaoferowanie klientom dodatkowej wartości [Canals 1997, s. 242]. O ile w bankach ze znacznym udziałem kapitału zagranicznego proces osiągania korzyści kosztowych szybko postępował, o tyle w bankach z kapitałem krajowym ich osiągnięcie było trudne. Dlatego też prostą drogą realizacji tych korzyści stała się koncentracja kapitału właścicielskiego w całym sektorze bankowym. Proces ten obserwowany w drugim okresie ewolucji struktury własnościowej banków krajowych polega na zmianie samych właścicieli kapitału bankowego. W roku 2005 w sektorze banków komercyjnych nie doszło do fuzji i przejęć. W lipcu 2005 r. sfinalizowano natomiast m.in. umowę kupna 98,35% akcji Euro Banku SA przez francuską grupę Société Générale, natomiast Atlas Vermoegensverwaltung GmbH (spółka zależna Commerzbanku AG) nabył 100% akcji BRE Banku Hipotecznego SA od BRE Banku SA (transakcja wewnątrzgrupowa) [*Rozwój systemu...* 2005; 2006, s. 118].

Intensywność tego procesu wydaje się zdeterminowana:

- a) stopniem rozwoju rynku kapitałowego, który umożliwi szybkie zmiany struktury własności,
- b) warunkami pozyskiwania kapitału na rynku publicznym akcji, które mogą sprzyjać nowym inwestycjom i zmieniać portfele dotychczasowych właścicieli,
- c) kosztem i dostępnością kapitałów obcych.

Należy przy tym zauważyć, że istotnym czynnikiem decydującym o kierunku ewolucji struktury własnościowej jest niewątpliwie specyfika branży. W Polsce sektor bankowy przez długi okres miał cechy sprzyjające penetracji zagranicznej kapitału. Zaliczyć do nich należy:

- pozytywny i rosnący w czasie *sovereign rating* wynikający z reform gospodarczych i liberalizacji przepływów kapitałowych,
- niedorozwój instytucjonalny banków sprzyjający praktykom monopolistycznym,
- problemy rozwojowe, z którymi małe banki sobie nie radziły i w związku z nimi potrzebowały wsparcia nie tylko kapitałowego, ale także strategicznego.

W sektorze bankowym w Polsce zaistniały zatem warunki sprzyjające fuzjom i zmianom właścicieli kapitału. Konsolidacja kapitałowa jest jednak specyfiką branży również w gospodarce światowej. Należy zatem oczekiwać, że w polskim sektorze bankowym, podobnie jak w państwach Unii Europejskiej i gospodarki światowej, wyznaczać ona będzie trend zmian struktury własnościowej kapitału bankowego w długim okresie.

Literatura

- Canals J., *Strategie konkurencyjne w europejskiej bankowości*, PWN, Warszawa 1997.
- Gospodarowicz A. (red.), *Wpływ norm ostrożnościowych na ograniczenie ryzyka w działalności banku spółdzielczego*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1128, AE, Wrocław 2006.
- Nadzór bankowy 1989-2006*, NBP, Warszawa 2007.
- Pyka I., Cichorska J., *Działalność banków na rynku papierów wartościowych w Polsce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach, AE, Katowice 2005.
- Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2004 roku*, NBP, Warszawa 2005.
- Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2005 roku*, NBP, Warszawa 2006.
- Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2007 roku*, NBP, Warszawa 2008.
- System bankowy w Polsce w latach dziewięćdziesiątych*, NBP, Warszawa 2001.
- Szambelańczyk J., Mielnik M., *Efektywność banków spółdzielczych jako determinanta ich konkurencyjności*, [w:] *Wpływ norm ostrożnościowych na ograniczenie ryzyka w działalności banku spółdzielczego*, red. A. Gospodarowicz, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1128, AE, Wrocław 2006.

**EVOLUTION IN OWNERSHIP STRUCTURE
OF THE POLISH BANKING SECTOR
– PREMISES AND PERSPECTIVES ON CHANGES**

Summary

Changes in the ownership structure of Polish banks have been of multidirectional nature and resulted from interaction of different factors. Identification of these factors is the main objective of the paper. The paper aims at showing that factors originating from necessity to adapt the Polish banking sector to competition-based market economy with its openness to international flows of financial capital, had been the key factors in the first period of banking sector reforms in Poland. Afterwards changes in the structure have been based mostly on factors linked to add value for bank capital owners. The author predicts that in the nearest future this group of factors will take a leading role, influencing scale and level of concentration of ownership capital in the Polish banking sector.